

Capítol I

—Porta llenya! —va cridar la veu, seca i dura, a l'avantsala del castell.

Vaig sortir a l'exterior, feia estona que era fosc i plovia amb força. Em vaig dirigir cap a un petit cobert, a la dreta, que protegia una pila de troncs. Els dits em feien mal i tenia fred. Vaig carregar als braços tants troncs com vaig poder. Al tornar se me'n van caure uns quants a terra, costava caminar amb el fangueig provocat per la pluja. A l'entrar em vaig dirigir cap a la sala principal on, abans d'entrar, vaig deixar la llenya. Algú l'agafaria per portar-la a la llar de foc de l'amo.

—Au, marxa ja! —em va cridar un dels homes de confiança del senyor de la casa.

Em vaig dirigir, cansat i moll, cap a la cabana on m'esperava la meva mare. Esperava poder beure alguna cosa calenta i rosegat una mica de pa abans d'estirar-me sobre la palla i dormir.

La mare em va veure entrar tremolant.

—Bernat, acosta't al foc i pren una mica de caldo calent —va dir-me afectuosament.

El caldo era poc més que aigua calenta, me'l vaig prendre afamat, i després vaig menjar una mica de pa amb ceba. Vaig preguntar pel pare.

—Encara no ha tornat, deu estar treballant amb el bestiar.

El pare del noi era en Salvador Tort, un pobre pagès de remença, al igual que la seva família des de feia molt de temps. La vida d'un remença era força dura. No tenien dret a pràcticament res, a banda és clar, de morir treballant per al seu senyor feudal. Se'ls maltractava, explotava i a més, i per això eren remences, no tenien dret a abandonar el servei a la terra del seu amo si abans no li pagaven. I tenint en compte que la indemnització la fixava el propi senyor i que se'n quedava quasi tota la producció, alliberar-se era una utopia. I els Tort eren, si pot ser, més desgraciats encara. Perquè no treballaven la terra, cosa que els hagués permès treure algun petit profit, sinó que arran la caiguda en desgràcia de l'avi, eren servents del castell del senyor.

El castell, de fet, era poca cosa més que una casa gran de pedra una mica reforçada per a la defensa. Tanmateix en aquell moment, amb deu anys i en comparació amb la cabana en la que vivia, a en Bernat li semblava el més impressionant dels edificis. Aquesta casa estava situada a Mieres, residència del seu amo, senyor de Mieres, Joan Lavall. Aquest tenia dos fills, el gran i fort, Joanot, perquè era tot un homenet, i el petit, dos anys més gran que en Bernat, Roger. En Roger era un noi estrany, perquè no cridava ni maltractava als serfs, era més aviat

introvertit i de fet fins i tot jugava amb en Bernat alguna vegada.

L'avi d'en Bernat, Gilbert, treballava la terra a la vall de Mieres i el seu senyor era el pare d'en Joan, Robert Lavall. El seu nom encara fa tremolar els camperols dels entorns. El mas de l'avi estava situat a les suaus pendents del turó de Montfalgó que domina Mieres des del sud-est.

Els pagesos estaven sotmesos als senyors, i havien de lliurar una bona part de la collita en qualitat de drets i censos. Però a més podien ser maltractats pels seus senyors i no podien abandonar la terra sense indemnitzar-lo a causa de la remença, un dels mals usos que els hi podia ser aplicat. Tot aquest estat de coses tenia com a base legal el *ius maltractandi*, les lleis que permetien els abusos. Eren doncs com propietat dels poderosos que podien fins i tot arribar a executar-los.

Un d'aquests mals usos era l'arsia, dret mitjançant el qual un senyor havia de ser indemnitzat si a un pagès se li cremava la casa. El cas és que un dia de l'any 1419, mentre treballaven al camp, la casa d'en Gilbert es va cremar. Mai es va saber com ni se'n va conèixer la causa, però tothom va sospitar del senyor, Robert Lavall. Eren prou coneguts els mètodes mitjançant els quals el senyor obtenia tot el que volia. Tothom va sospitar i ningú va dir res. Senzillament s'hi jugaven el coll.

En Lavall va dir que li sabia greu, sobretot per ell, que ara hauria de reconstruir el mas. O sigui que en Gilbert havia de pagar els florins que ell en demanés. Segurament en Lavall es va excedir en els seus càlculs i va ser impossible que l'avi Gilbert pagués la suma demanada. El senyor, era una qüestió de prestigi i

autoritat, no podia desdir-se i rebaixar la quantitat exigida, i per tant va caldre cercar una solució. Amb en Gilbert Tort totalment arruïnat i una dona, Maria, i un nen de quatre anys, Salvador, el pare d'en Bernat, es va prendre la decisió de vendre els serveis d'en Gilbert a la corona com a soldat. En Lavall guanyaria diners, faria explotar la terra a un altre remença i l'avi d'en Bernat aconseguia pagar el deute a canvi del futur de la seva dona Maria i del seu petit fill. Futur no volia dir altra cosa que seguir vivint, en aquest cas com a servents a la casa del senyor. Encara hi eren els Tort.

Han passat trenta cinc anys des d'aquells fets i en Bernat encara li preguntava al seu pare que li expliqués la història. Ell no en volia parlar massa però a en Bernat se li envolava la imaginació en sentir la història del seu avi soldat.

En Bernat s'havia endormiscat i es va despertar de sobte. Va veure que el seu pare havia tornat i estava al costat del foc.

—Hola pare com estàs?

—Ei el meu Bernat, vine cap aquí que t'abraci. Estic baldat noi, amb aquest temps i la feina al castell i amb el bestiar només tinc ganes d'estirar-me —va dir el pare— però explica'm com t'ha anat el dia.

En Bernat va arronsar les espatlles

—Com sempre, m'han fet anar d'aquí cap allà, portant coses amunt i avall.

En Bernat va veure el seu pare cansat, mastegant un tros de carn salada que la mare li havia preparat amb una mica de pa i aigua, però no se'n va poder estar.

—Pare, quan l'avi Gilbert va haver de marxar d'aquí, on va anar?

—Cap a Barcelona, Bernat, on hi havia el rei, ja en aquells temps el mateix que tenim ara, que concentrava una host per una expedició.

En aquells anys ja era rei l'actual Alfons, conegut per tothom com el Magnànim, i necessitava soldats per mantenir i eixamplar l'imperi mediterrani. Els catalans dominaven Sicília i Sardenya i el rei somiava amb conquerir Nàpols.

—Una expedició?, per anar on, pare? —va continuar preguntant en Bernat.

—Doncs el cas és que havia esclatat una revolta a Sardenya, una illa que havíem conquerit uns anys abans però que sempre estava revoltada —va contestar pacient en Salvador.

—I l'avi i va anar a lluitar?

—Sí Bernat, tal com ja t'ho he explicat altres vegades.

—I va morir lluitant en una gran batalla?

—Bernat, és hora d'anar a dormir. Demà a trenc d'alba ens hem d'aixecar per continuar treballant. Aquesta és la nostra vida i no distreure'ns amb històries. Històries de guerres i conquestes que només aprofiten als rics i als poderosos que hi fan negoci. A nosaltres tan ens en fa. Ho has entès, fill meu? A nosaltres tan se'ns en dona perquè res del que passi tan lluny canviarà les nostres vides. Hem de donar gràcies a Déu nostre senyor per tenir un sostre i alguna cosa que menjar, oi mare.

—Sí, fill meu, el pare té raó —va dir la Teresa— i ara a dormir que has de descansar per créixer.

Van abraçar en Bernat i el van allitar. Mentre s'adormia el cap li bullia amb imatges de cavallers amb brillants cotes de malles i arnesos. Finalment la són el va vèncer.

Els dies següents la vida d'en Bernat Tort van continuar igual, treballar tot el dia en el que li deien i unes petites estones que, per la seva edat, encara podia gaudir per fer alguna altra activitat. Una d'aquestes activitats era endinsar-se al bosc amb en Roger Lavall, el fill de l'amo. Allà perseguien pardals i esquirols, jugaven i reien, però sobretot parlaven, de la vida i dels seus somnis.

A més en Roger havia insistit a ensenyar-li a desxifrar uns estranys símbols que en deien lletres, i que només uns pocs podien interpretar. En un inici en Bernat va pensar que era una bogeria, que això només estava a l'abast d'uns pocs o que en tot cas necessitaria anys d'estar tancat en un monestir per aprendre a llegir i escriure, i de cap manera volia ser un frare. De fet els capellans no li queien gens bé. Només havia de recordar al frare Josep, que s'encarregava dels oficis religiosos del poble. Sempre espantant, parlant de la mort i el càstig, de Déu sempre vigilant els nostres passos a la vida, dels que hauríem de rendir comptes, si feia falta, al infern. Però el cas és que, poc a poc, va anar desxifrant els símbols i a ajuntant-los.

—El ccc ... aa ca vallll, ca vall —va balbucejar en Bernat— ccooo corrr corr corria peeeer el prrr at prat!

—Sí, molt bé Bernat, ho veus, a poc a poc ho aconseguiràs —va dir en Roger amb satisfacció.

—Buf, és molt cansat, prou Roger, anem a jugar. A més no se pas de que em servirà a mi això. Ni el pare ni ningú de la meva família o que conegui en sap de llegir i escriure i no els hi fa pas falta per a res.

—Doncs un noble ha de saber llegir i escriure.

—Ja, pot ser sí, però jo no seré mai un noble, Roger.

Va haver-hi uns moments d'incòmode silenci. En Roger s'havia adonat que en Bernat tenia raó i no sabia que dir. Finalment va dir: —doncs, segur que és útil per fer negocis, com diu el meu pare, o potser per llegir cartes de gent que està lluny, o per alguna altra cosa, però útil segur que ho és. — acabà en Roger amb convicció.

—O per saber com són els països llunyans i les batalles —va dir en Bernat aixecant el cap.

—I tant, això per exemple.

En Bernat va continuar.

—Sabies que el meu avi va ser un gran guerrer.

—Ah si? No, no en sabia res, explica.

—Doncs per culpa del teu avi, el senyor Robert, va haver de marxar. Se'n va anar amb el nostre rei a una illa al mig del mar que es diu Sardenya, on van lluitar i guanyar.

—Sí, ja sé que és Sardenya. Li he sentit explicar al meu pare que han mort molts catalans perquè aquella gent sempre es revolta i no accepta la nostra autoritat i estan en guerra continua.

—Doncs el meu avi hi va acabar morint uns anys després.

—En alguna batalla? En saps més coses?

—No. No gaire més. Es veu que anys després va tornar algun conegut del meu avi i ho devia explicar a la família. Van dir que el meu avi era molt valent.

—Sardenya. Deu ser un lloc terrible perquè he sentit explicar al meu pare que allà va morir, després d'una gran batalla, el fill d'un rei català. I que per culpa d'això, des d'aleshores tenim reis estrangers, castellans, primer el rei Ferran i ara l'Alfons.

La batalla a que es referia en Roger va ser la batalla de Sanluri al 1409, en que un exèrcit català d'uns 3.000 homes, en inferioritat numèrica, va vèncer als sards. Això va permetre als catalans tornar a controlar la illa. Però poc després va morir el fill del rei Martí i així acabà la continuïtat del casal de Barcelona per ser reis d'Aragó. Però Sardenya era un vesper i des la conquesta de 1324 les revoltes, en part instigades pels genovesos, eren contínues. Molts catalans hi havien deixat la pell al llarg de més de cent anys.

Així doncs uns anys després de la victòria de Sanluri les eternes revoltes van tornar.

—Doncs és allà on hauríem d'anar Roger —va exclamar en Bernat amb convicció.

—A Sardenya, què t'has tornat boig? que se'ns hi ha perdut allà!

En Bernat, tot i que petit d'edat, semblava començar a entendre que a Mieres ell no hi tindria cap futur i que la

seva vida seria igual que la del seu pare.

—A fer-nos un nom lluitant com a guerrers —va contestar en Bernat.

—Guerrers, la veritat prefereixo fer altres coses, i a més aquí ja hi ha prou problemes.

—A que et refereixes —va dir encuriosit en Bernat.

—He sentit coses, problemes amb veïns.

—Que vols dir, no m'ho vols explicar?

—Bé, no en sé gran cosa, però vaig sentir al meu germà Joanot dir-li a en Carles que calia està a l'aguait. Que tingués els cavalls i les armes ben preparades. Va parlar dels malparits de Banyoles amb qui es veu que tenim algun litigi, que ens volen prendre unes terres, o alguna cosa així.

Havia passat força estona i en Roger potser podia fer el que volgués però en Bernat havia de tornar si no volia rebre un bon clatellot de l'encarregat de la neteja i avituallament del castell dels Lavall, o pitjor, patir un interrogatori del frare Josep per saber les maldats que feia d'amagat, acabat d'un reguitzell d'amenaces sobre el futur de la seva pobra ànima.

Les fulles dels arbres combinaven els tons de taronges, vermells i grocs. Eren a la tardor i a en Bernat era una estació que li agradava molt. No feia ni fred ni calor i els boscos estaven preciosos. Però aquest estat d'ànim no es corresponia amb la realitat de la vida quotidiana.

Els encarregats del castell li deien que ja no era un nen i que havia de treballar tan dur com els demés. Li

cridaven i ja s'havia convertit en una costum rebre puntades de peu i algun que altre cop de vara de fusta. Cada dia li feia més recança treballar per al senyor, i cada dia li veia menys sentit a tot plegat.

A més veia als seus pares tristos, sobretot a la seva mare Teresa. Al vespre, prop del foc abans que arribés el pare, li semblava que mig plorava d'amagat, que cada dia tenia menys forces i les ganes de riure feia temps que havien desaparegut. En Bernat pensava que devia ser el record de la germaneta morta uns anys abans. Es deia Gemma i era tres anys més gran que en Bernat. Tanmateix aquest no la recordava ja que la nena va morir als cinc anys, quan ell en tenia dos.

—Mare, estàs trista? —va dir-li un vespre en Bernat

—No Bernat, vine cap aquí que t'abraci.

—Que penses en la Gemma, potser? —va insistir en Bernat.

—A vegades sí que hi penso. Pobreta, era tan maca —va contestar la mare amb la mirada perduda mentre acariciava al seu fill—. Bernat —va girar-se de repentinament la mare— has de ser fort. Ja sé que la vida que tenim és molt dura. Treballem com a bèsties tot el dia i amb prou feines en tenim per menjar. Però és la vida dels nostres pares i dels seus pares, i això no canviarà. Demano a Déu que tinguis una vida millor, i per això, el que has de fer, Bernat, és resar molt, ser bon minyó i acceptar la teva posició a la vida. Sempre pot ser pitjor, recorda el que li va passar al teu avi.

—Però almenys ell va veure món i va ser un gran guerrer.